

LMM-nieuws

April 2020

Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid

In deze editie o.a.

Lössgrond is löss en geen zand. Een interview met Roger Huntjens – Gerben Doornewaard 2

Sorbicell: een passieve methode om de gemiddelde waterkwaliteit te bepalen – Arno Hooijboer 4

Meer melkveebedrijven met weidegang – Jacob Jager 6

Bemonstering door externe partijen: samen gaan voor kwaliteit! – Angelique van der Lans 8

U ontvangt deze nieuwsbrief omdat u deelneemt aan het Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid. Indien u dat wenst kunt u zich ook afmelden voor deze papieren nieuwsbrief. Dat kunt u doen door te e-mailen naar LMM@rivm.nl. U kunt deze nieuwsbrief altijd online lezen door op de pagina www.rivm.nl/LMM te klikken op nieuwsbrieven. Ook alle per e-mail verstuurd nieuwsbrieven zijn daar te vinden.

De lente van 2020 is uitzonderlijk: terwijl het groeiseizoen vroeg start houdt het coronavirus de wereld in zijn greep. Het belang van een goede voedselvoorziening en de waardering voor de mensen die hierin werken groeit. In deze onzekere tijden zet het LMM zijn werkzaamheden voort op een verantwoorde wijze. Zo ontvangt u van ons traditiegetrouw deze LMM nieuwsbrief. In deze editie bezoeken we een bedrijf op lössgrond en presenteren we de weidegang ontwikkelingen in Nederland. We laten u resultaten zien van een nieuwe meetmethode die we testen in ons LMM innovatieprogramma. We hebben een interview met onze samenwerkingspartners van Lievense | WSP en KIWA VERIN die samen met het RIVM verantwoordelijk zijn voor het nemen van de monsters op de LMM bedrijven. Daarnaast informeren we u over Eurofins, het bedrijf dat de laboratorium werkzaamheden van TNO gaat overnemen. Wij wensen u een goede gezondheid en welzijn toe in deze hectische tijd.

Lössgrond is löss en geen zand

Roger en Lucy Huntjens boeren in het Zuid-Limburgse Bemelen. Ze hebben een gemengd bedrijf met voornamelijk rundvee en een klein deel akkerbouw. De rundveetak van het bedrijf richt zich op de productie van zowel melk als vlees.

Maatschap Huntjens is sinds 6 jaar deelnemer aan het LMM. Alleen in 2018 voldeed de nitraatconcentratie op het bedrijf niet aan de EU-norm van maximaal 50 mg/liter. In alle andere jaren lag de concentratie onder de norm. Het droge weer leidde in 2018 waarschijnlijk tot een hogere nitraatconcentratie. Gemiddeld genomen wordt op melkveebedrijven in de lössregio de norm van maximaal 50 mg nitraat/liter gehaald. Dat geldt echter niet voor het gemiddelde van de gehele lössregio waarin ook andere landbouwsectoren zijn meegenomen.

Zuinig zijn op je grond

Op veel graasdierbedrijven ligt de focus meer op het vee dan op de grond. Bij maatschap Huntjens hebben beiden volop de aandacht. Roger: "Grond is je duurste productiefactor, dus daar moet je zuinig op zijn en goed voor zorgen." Dit gebeurt op verschillende manieren. Allereerst zorgt Roger ervoor dat het bouwland altijd 'groen' blijft. Dat deed hij al voordat dit verplicht werd bij snijmaais op zand en löss. Zo gaan er minder mineralen verloren en is er minder kans op het dichtslaan van de grond.

Hij zaait bijvoorbeeld Italiaans raaigras als groenbemester en oogst hiervan in het voorjaar eerst nog een snede.

Ook komen zo min mogelijk zware machines op het land om structuurschade te voorkomen. Roger vindt een laag totaalgewicht van een machine belangrijker dan de druk per vierkante cm, waar vaak naar wordt gekeken. "Bij grote machines met brede lagedrukbanden zie je misschien geen sporen, maar druk je het hele land een beetje naar beneden", grapt Roger met toch wel een serieuze ondertoon.

Politieke onwil en falend bestuur

Dat löss in de wetgeving nog altijd wordt gezien als zand, is Roger een doorn in het oog. "Löss staat landbouwkundig beschreven als één van de beste grondsoorten. De groeipotentie van gewassen op löss is hoger dan op zand, de grondsoort heeft een betere capillaire opstijging en is toch net als zand goed berijdbaar bij nattere omstandigheden bij de oogst. Dus hoge gewasopbrengsten met een hoge oogstzekerheid." Toch kent löss dezelfde lage gebruiksnormen als zand. Hij zou liever zien dat deze hoger waren. Roger ziet het vooral als politieke onwil om löss niet als aparte grondsoort te onderscheiden in de wetgeving. "Als men lössgrond als löss wil erkennen, dan kan dat morgen geregeld zijn. Onderzoeken zijn er voldoende gedaan."

De koeien zijn voornamelijk van het MRY-ras

Zij-aanzicht van het bedrijf

Volgens Roger zijn de huidige bestuurders er ook debet aan dat er niets verandert. “Veel bestuurders zijn vergaderboer geworden, waarbij presentiegelden vaak de motivatie zijn om bestuurlijk actief te zijn. Een goede bestuurder kan vier tot maximaal acht jaar op dezelfde plek blijven. Goed besturen kost veel tijd en energie. Niemand houdt dat langdurig vol en als de aandacht dan verslapt worden de eigen belangen bepalend.” Roger trekt hierbij een parallel met de stikstofproblematiek die volgens hem ook veroorzaakt is door slecht bestuur in voorgaande jaren.

Regeloerwoud

Roger vindt het prima dat hij moet voldoen aan bepaalde doelstellingen, maar maakt zich wel zorgen over het toenemend aantal regels dat gekoppeld is aan datums. Dit beperkt de keuzemogelijkheden binnen de bedrijfsvoering. Zo is het sinds 2019 verplicht om vóór 1 oktober een groenbemester in te zaaien. Liever ziet hij dat de verantwoordelijkheid om doelen te halen meer bij de ondernemers zelf wordt gelegd met keuzevrijheid over hoe deze te bereiken. Beleid moet volgens hem dan wel controleerbaar zijn. Dit vraagt om controleurs met verstand van de praktijk. “Een controleur zonder praktijkkennis controleert naar de letter van de wet, terwijl een controleur met praktijkkennis kijkt naar de geest van de wet.” Roger zou graag zien dat bedrijven die voldoen aan de EU-norm van maximaal 50 mg

nitraat/liter worden ontzien in de mestwetgeving, want het doel wordt immers gerealiseerd. Dat dit niet gebeurt ziet Roger als teken van weinig waardering van beleidsmakers voor hetgeen de bedrijven doen.

Roger probeert zelf zo goed mogelijk de wet- en regelgeving bij te houden en te snappen. Hij vindt dat boeren daar doorgaans te weinig moeite voor doen en teveel leunen op adviesbureaus.

Dubbeldoelveestapel

Het doel van maatschap Huntjes is om met lage kosten zowel melk als vlees te produceren. De veestapel bestaat daarom uit dubbeldoeldieren van voornamelijk het MRY-ras. Bijna alle op het bedrijf geboren kalveren worden aangehouden, zowel de vaars- als stierkalveren. De vaarskalveren worden deels opgefokt ter vervanging van de melkkoeien. Een ander deel wordt opgefokt en verkocht voor het vlees. De stieren worden op een leeftijd van zo’n 2 jaar voor de vleesproductie verkocht. Deze stieren zijn een half jaar ouder wanneer ze geslacht worden dan ‘gangbaar’ in de stierenmesterij. Roger’s doel is niet om zoveel mogelijk groei per dag te realiseren, maar om met lage kosten groei te realiseren. “Wij mesten geen stieren, maar houden stieren”, geeft Roger aan. ●

Sorbicell: een passieve methode om de gemiddelde waterkwaliteit te bepalen

WaterSNIP is een innovatieprogramma van het LMM. Het staat voor Water Sensoren Nutriënten Innovatie Programma. Binnen WaterSNIP testen we alternatieve en innovatieve technieken om de waterkwaliteit efficiënter te meten in het LMM. Een van de technieken die we het afgelopen jaar hebben uitgetest is de Sorbicell. Deze methode is veelbelovend maar het is moeilijk om in te schatten hoe nauwkeurig de metingen zijn.

Passieve methode

Sorbicellen zijn buisjes met daarin een harsachtige stof. Deze stof bindt (adsorbeert) de stoffen nitraat, sulfaat en fosfaat. De buisjes worden op zo'n manier in de sloot geplaatst dat er langzaam water doorheen druppelt. Dit water wordt opgevangen en na een maand wordt gemeten hoeveel water er doorheen is gegaan. In een laboratorium wordt de hoeveelheid sulfaat, nitraat en fosfaat bepaald in het buisje. Omdat ook de hoeveelheid water bekend is, kan de gemiddelde concentratie per stof over een maand bepaald worden. Deze methode wordt ook wel een passieve methode genoemd. Ter vergelijking: bij een actieve methode nemen we een watermonster en sturen dat direct naar het lab.

Ook de variatie in beeld

De passieve methode met de Sorbicell heeft voordelen. In theorie wordt er zo een veel nauwkeuriger gemiddelde bepaald van de waterkwaliteit in de sloot. De kwaliteit van het slootwater kan enorm variëren over de tijd. De fosfaatconcentratie bijvoorbeeld vertoont een piek na buien doordat het oppervlakkig afstroomt naar de sloten. Ook zorgt neerslag ervoor dat de sloten gaan stromen. Fosfaat, gebonden aan bodemdeeltjes, wervelt hierdoor op van de slootbodem. Deze variatie wordt wel meegenomen in de Sorbicell. Bij een slootwatermonster is het toeval of er net in een fosfaatpiek wordt gemeten of niet. Dat is voor een landelijk of regionaal gemiddelde zoals we dat in het LMM gebruiken verder geen probleem. De variatie op

individuele sloten wordt weggemiddeld doordat we sloten op heel veel bedrijven en op meerdere tijdstippen in een jaar bemonsteren.

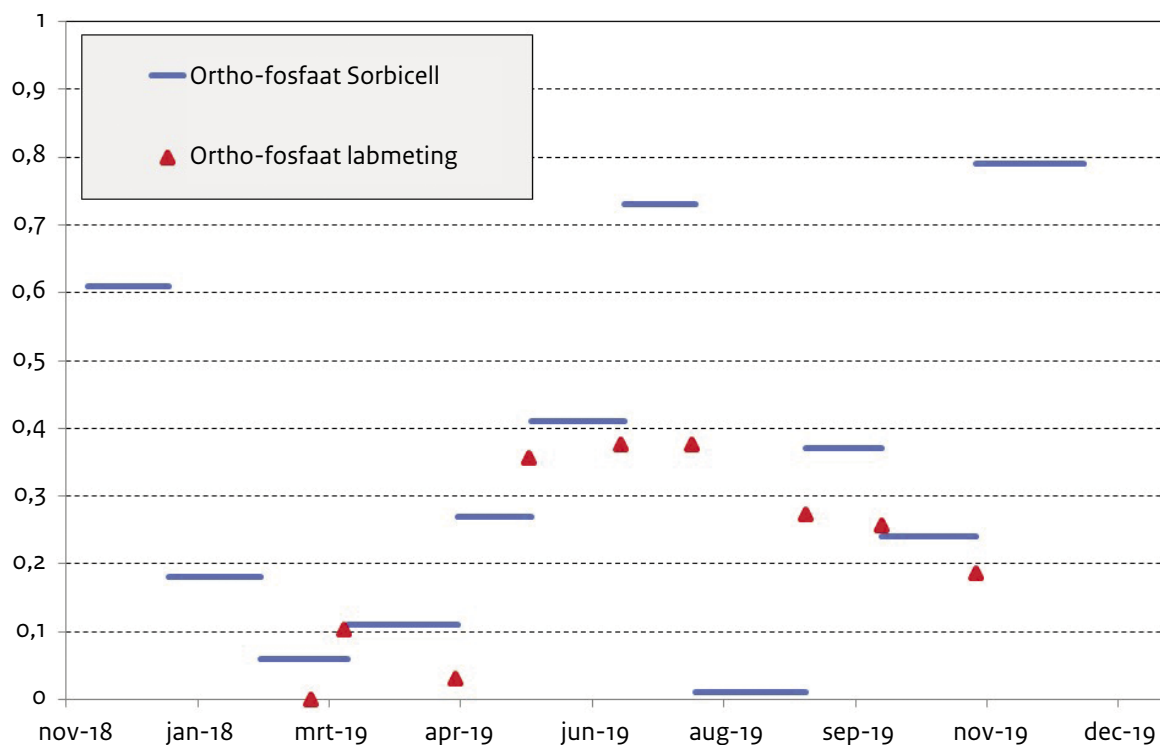
In de praktijk

Gedurende één jaar hebben we Sorbicellen geplaatst in een sloot van een LMM-bedrijf in de Veenregio. Maandelijks hebben we deze vervangen. In de Veenregio zit nauwelijks nitraat in het slootwater, dat bleek ook uit de metingen in de Sorbicellen. De meetresultaten van de Sorbicell laten zien dat de fosfaatconcentratie varieert gedurende het jaar (blauwe horizontale lijnen in Figuur 1). In de periode januari tot april is de fosfaatconcentratie laag. De concentratie loopt op in de lente. De analysesresultaten van de watermonsters genomen via de actieve methode (rode

Testen van de Sorbicellen

Ortho-fosfaat (mg P/l)

Figuur 1: Ortho-fosfaat concentratie in slootwater op een bedrijf in de Veenregio. Blauwe horizontale lijnen geven de resultaten van de Sorbicellen aan, de lijn geldt als een gemiddelde voor die periode. De rode driehoekjes zijn de resultaten van de watermonsters die in het lab zijn geanalyseerd (actieve methode).

driehoekjes) laten hetzelfde beeld zien. Deze variatie in fosfaatconcentratie is mogelijk een effect van de temperatuur van het slootwater. In de winter is het water koud. Hierdoor is er meer zuurstof in het water opgelost. Door de zuurstofrijke omstandigheden in de sloot oxideert het ijzer in de slootbodem. Het fosfaat bindt zich aan deze ijzeroxides in de bodem. In de zomer is de temperatuur van het slootwater hoger en het zuurstofgehalte van de sloot lager. Hierdoor wordt ijzer in de waterbodem gereduceerd en komt fosfaat vrij uit de waterbodem.

Kwaliteit van de metingen

Opvallend is dat in de meeste maanden de fosfaatconcentratie in de Sorbicellen niet zo veel afwijkt van de fosfaatconcentratie in de watermonsters die we direct in het lab gemeten hebben. Dit zou er op kunnen wijzen dat de fosfaatconcentratie in dit slootje minder variabel is dan dat we vooraf hadden verwacht.

De meting in augustus 2019 lijkt niet gelukt. Er is geen fosfaat aangetroffen in de Sorbicell; dat is erg onrealistisch in de zomer. Om beter te kunnen inschatten of een meting van een Sorbicell correct is, plaatsen we in het vervolg twee Sorbicellen naast elkaar. De vergelijking van beide metingen geeft ons meer houvast om de kwaliteit te beoordelen.

Meer testen

Naast Sorbicellen onderzoeken we nog andere methoden om de waterkwaliteit efficiënter te meten. We testen bijvoorbeeld sensoren die de waterkwaliteit meten. We plaatsen deze in het slootwater en de sensor doet automatisch elk kwartier een meting. De gegevens worden direct doorgestuurd via het internet. Via de nieuwsbrief houden we u op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen in WaterSNIP. ●

Meer melkveebedrijven met weidegang

Weidende koeien kenmerken het Nederlandse landschap. Deze grazende koeien maken de melkveehouderij zichtbaar. Ook bepalen zij voor een deel het positieve beeld dat de maatschappij heeft van de Nederlandse zuivelsector en zijn producten. Weidegang draagt hierdoor in belangrijke mate bij aan een positief imago van de melkveesector.

Stimuleren van weidegang

Het Convenant Weidegang bestaat sinds 2012 en is een samenwerkingsverband van meer dan 80 partijen die betrokken zijn bij de Nederlandse melkveehouderij. Samen hebben zij afgesproken om zo veel mogelijk koeien in de wei te laten grazen. Het doel daarbij is om minimaal net zo veel melkveebedrijven met weidegang te hebben als in 2012. De ondertekenaars van het convenant vinden dat zij samen verantwoordelijk zijn om dit doel te halen, elk vanuit zijn eigen rol.

Betrokken partijen zijn bijvoorbeeld organisaties van melkveehouders, zuivelondernemingen, erfbetreiders, detailhandel, kaasverkopers en kaashandelaren, maatschappelijke organisaties, terreinbeherende organisaties, overheid, onderwijs- en kennisinstellingen.

Zuivel van grazende koeien

In het convenant is ook afgesproken dat de Nederlandse zuivelondernemingen weidemelk op de markt brengen. Dit blijkt een succes want de vraag naar weidemelk en weidekaas neemt toe (zie www.duurzamezuivelketen.nl/onderwerpen/convenant-weidegang/).

Voorwaarde hierbij is dat deze melkkoeien minimaal 120 dagen per jaar minimaal 6 uur per dag in de wei hebben gegraasd (120/6), of minimaal 120 dagen per jaar met in totaal 720 uur weidegang (720/120). De zuivelondernemingen stimuleren weidegang door het uitkeren van een weidepremie aan de melkveehouders (in 2018 gemiddeld 1,60 euro per 100 kg melk).

Het weidegang percentage wordt vastgesteld door ZuivelNL. Dit is de ketenorganisatie in de zuivel-sector. ZuivelNL berekent dit percentage met de geborgde gegevens van veertien individuele zuivel-

ondernemingen die de melk verwerken van bijna alle melkveebedrijven in Nederland.

Landelijke resultaten weidegang

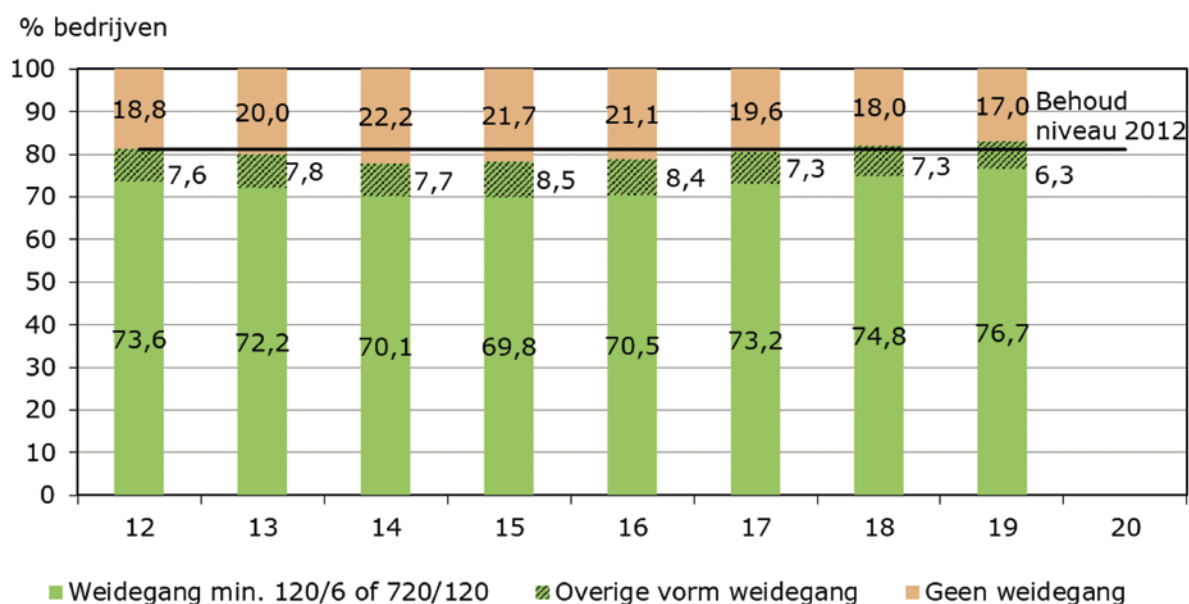
In 2012 haalde 73,6% van de bedrijven het niveau van weidegang (120/6 of 720/120) (Figuur 1). Tussen 2013 en 2015 daalde het aandeel bedrijven met 120/6 of 720/120 weidegang. Vanaf 2016 groeit het aandeel weer. In 2018 en 2019 lag het weidegang percentage respectievelijk ruim 1 en 3% boven het streefcijfer van 2012. Het gestelde doel in het convenant weidegang is hiermee dus gehaald.

Bij totale weidegang is het beeld hetzelfde. Hierbij worden ook de overige vormen van weidegang meegenomen. Bij overige vormen van weidegang laten bedrijven minimaal 25% van het rundvee ten minste 120 dagen weiden op een weide met voldoende grasaanbod. Het aandeel van de bedrijven met totale weidegang is in 2019 opgelopen naar 83%. Hiermee ligt het aandeel bijna 2% boven het gestelde doel. Bij de grotere bedrijven is het aandeel koeien met weidegang ca. 10% lager dan gemiddeld. Bij deze bedrijven is de omvang van de huiskavel vaak de beperkende factor, waardoor zij geen weidegang toepassen.

Resultaten per provincie

Figuur 2 laat grote verschillen zien in de weidegang tussen de provincies (op basis van CBS cijfers). In de landbouwtelling van 2019 werd gevraagd naar de weidegang over het seizoen 2018. Noord- en Zuid-Holland en Utrecht zijn de provincies met de meeste weidegang (meer dan 90%). Weidegang is daar de meest logische keuze omdat daar weinig alternatieve gebruiksmogelijkheden zijn. Er wordt weinig mais geteeld en er heeft minder schaalvergroting plaatsgevonden. Een andere belangrijke reden voor het hoge aandeel weidegang in deze regio lijkt te zijn dat de in Noord-Holland gevestigde melkverwerker CONO als eerste weidepremie gaf: al sinds 2002.

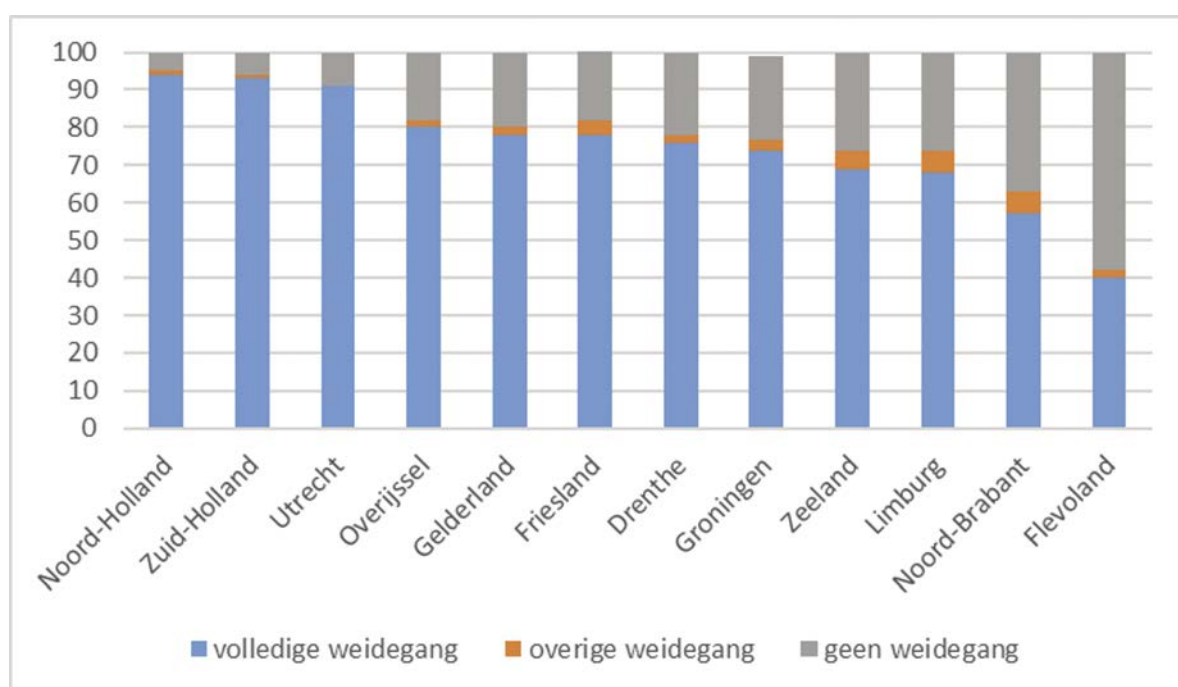
In Flevoland wordt op bijna 60% van de bedrijven geen weidegang toegepast. Eén van de redenen die genoemd worden is dat de grondprijs te hoog is om beweiding toe te passen. Er zijn dan te veel bewei-

Figuur 1: Aandeel bedrijven naar vorm van weidegang 2012-2019 (Bron: ZuivelNL).

dingsverliezen (vervuiling van het gras met mest). Ook wordt om die reden een deel van de grond verhuurd. Dit kan ook de kavel zijn die het dichtst bij de stal ligt. Daarnaast worden de factor arbeid en de trapgevoeligheid van de graszode als redenen genoemd om geen weidegang toe te passen. De maatregelen om weidegang te stimuleren,

zoals het geven van weidepremies en het collectief optrekken via een convenant, lijken effectief. Landelijk gezien zijn er steeds meer melkveebedrijven die hun koeien laten grazen in de wei. Dit is ook zichtbaar in de winkelschappen. Echter, de verschillen in aandeel weidegang per regio zijn groot. ●

Figuur 2: Aandeel bedrijven naar vorm van weidegang per provincie in 2018 (Bron: CBS).

Bemonstering door externe partijen: samen gaan voor kwaliteit!

Het RIVM voert zelf bemonsteringen uit voor het LMM. Maar regelmatig verschijnen er ook auto's of busjes van andere organisaties op uw bedrijf om bijvoorbeeld grondwater of slootwater te bemonsteren. Welke organisaties zijn dat? Wat vinden hun monsternemers van het werk? En hoe zorgen we ervoor dat de bemonsteringen op dezelfde manier worden uitgevoerd? In gesprek met Monique, Henk-Harm, Hanneke en Paul.

Monique Wolters van het RIVM is projectleider voor de bemonsteringen van het LMM.

Een flinke klus Monique, de bemonsteringen in het LMM?

"Dat kun je wel zeggen. Ongeveer 450 bedrijven, vier mogelijke bemonsteringsmethoden en voor sommige methoden meerdere metingen per jaar.... Dit betekent ruim 2.500 bemonsteringen en meer dan 25.000 monsters per jaar. Het bemonsteren is niet de kerntaak van het RIVM. Toch doen we een deel van het veldwerk zelf. Op die manier kunnen we

de kwaliteit bewaken en nieuwe methodieken ontwikkelen. We hebben zelf 4 veldonderzoekers in dienst die bemonsteringen uitvoeren. De rest van het veldwerk wordt uitbesteed aan externe partijen."

Hoe worden deze partijen gekozen?

"Dat gaat via een Europese aanbesteding, één keer per 4 jaar. De twee partijen die op dit moment bemonsteringen voor het RIVM uitvoeren zijn KIWA VERIN en Lieveense | WSP. Beide organisaties hebben al meerdere keren de opdracht gekregen en hebben daardoor ruime ervaring."

Henk-Harm Beukers is regiomanager bij KIWA VERIN. Hij is verantwoordelijk voor de operatie en buitendienst. Zijn collega Hanneke Brouwer is projectmanager. Zij is verantwoordelijk voor de bemonsteringen die KIWA voor het RIVM uitvoert.

Paul Zandstra is als contractmanager bij Lieveense | WSP verantwoordelijk voor de bemonsteringen voor het LMM. Hij zorgt voor voldoende capaciteit en beschikbaar materieel. Hij is het aanspreekpunt voor het RIVM en tevens verantwoordelijk voor de kwaliteitsborging.

KIWA VERIN ondersteunt bedrijven en overheden in binnen- en buitenland bij de zorg voor kwaliteit door het uitvoeren van audits, certificering en monsternames. KIWA VERIN is vooral werkzaam in de agrarische sector.

KIWA VERIN doet voor het LMM alle drain- en slootwaterbemonsteringen. Ruim 2.000 per jaar. Dit werk wordt door 14 monsternemers uitgevoerd, die daarnaast ook andere werkzaamheden hebben.

LIEVENSE | WSP is een multidisciplinair advies- en ingenieursbureau op gebied van bouw, infra, water en milieu.

Lieveense | WSP doet driekwart van alle grondwaterbemonsteringen (ruim 300) en de helft van alle bodemvochtbemonsteringen (ongeveer 25) in het LMM. Het bedrijf zet 8 tot 12 monsternemers in.

Hoeveelheid klei die na een monstername aan je laarzen kan blijven plakken

Wat is voor jullie de grootste uitdaging van het werk voor het LMM?

Daar hoeft Henk-Harm niet lang over na te denken: “De planning! De planning is sterk afhankelijk van het weer. Het weer is vriend of vijand. Het moet flink geregend hebben, anders lopen de drains niet. De droogte van vorig jaar bijvoorbeeld vroeg veel flexibiliteit van de monsternemers.”

Voor Paul is voldoende capaciteit één van de uitdagingen van het LMM: “Zorgen voor voldoende gemotiveerde mensen die dit werk voor langere tijd willen doen. Het werk is pittig. De monsternemers maken lange dagen en moeten soms in hotels overnachten. Dat betekent iets voor je privéleven.”

Hoe wordt de kwaliteit van de bemonsteringen bewaakt?

Hanneke: “Zowel het RIVM als KIWA zelf gaan regelmatig mee het veld in om te kijken of de bemonsteringen nog volgens het protocol worden uitgevoerd. In het jaarlijkse werkoverleg worden vaak ook de puntjes weer even op de i gezet.” Over het algemeen wordt het protocol goed gevolgd. Bij het meekijken met de monsternemers worden ook wel dingen gesignaleerd die verbeterd kunnen worden in het protocol of de app die monsternemers in het veld gebruiken om data in te voeren. Dat wordt dan weer besproken met het RIVM.

Ook bij Lievense | WSP werkt het op deze manier. Paul doet zelf regelmatig veldbezoeken. Als belangrijk aspect van kwaliteitsbewaking noemt hij ook de gedegen scholing van de monsternemers. “Nieuwe mensen worden bij ons eerst intern opgeleid. En pas nadat de mensen van het RIVM ze aan het werk hebben gezien, mogen ze aan de slag.” Dat geldt ook voor KIWA.

Wat vinden jullie monsternemers van dit werk?

Paul: “Er zijn een paar monsternemers, die houden zo van dit werk, die willen echt niets anders meer. Het gaat om vrijheid, de hele dag buiten zijn, de natuur. De meesten hebben een agrarische achtergrond. Of hebben er zelfs nog een eigen agrarisch bedrijf naast.”

Henk-Harm schetst eenzelfde beeld van de KIWA monsternemers. “Het zijn echte buitenmensen. Ze hebben onderling zelfs een app-groep, waarin waarnemingen van bijzondere vogels of een kievitsnest enthousiast gedeeld worden.” Ook de monsternemers van Lievense | WSP hebben zo’n app-groep.

Willen zij verder nog iets aan u kwijt?

Henk-Harm: “De monsternemers weten veel van het reilen en zeilen op een agrarisch bedrijf en staan altijd open voor overleg. Dus over het algemeen verlopen de monsternames goed.” Paul: “We realiseren ons dat we te gast zijn. We proberen ons werk zonder hinder voor de deelnemers te doen.”

En daaruit volgt de boodschap: “Als de deelnemers specifieke vragen of eisen hebben ten aanzien van de bemonstering, laat het ons even weten, dan houden we er rekening mee!” ●

De monsternemers van Lievense | WSP

Naast data delen TAMmers en LMM-boeren soms ook lief en leed

Als Technisch Administratief Medewerker (TAM) komen mijn collega's en ik een paar keer per jaar bij de LMM- deelnemers op het bedrijf. Deelnemers vertellen dan vaak hoe het gaat op het bedrijf.

We hebben het bijvoorbeeld over veranderingen die hebben plaatsgevonden in het afgelopen jaar waar we rekening mee moeten houden bij het vastleggen van de facturen. Financieel weten wij veel van een bedrijf. We kunnen vaak al van te voren inzien hoe het afgelopen jaar verlopen is. De ondernemer kan bij ons zijn verhaal kwijt, wat een goede vertrouwensband geeft.

Niet alleen over het bedrijf, maar ook privé wordt het hart bij ons gelucht. En als TAM neem je ook privé omstandigheden mee naar deelnemende bedrijven. Ik ben zwanger van ons eerste kindje en begin maart ga ik met zwangerschapsverlof. Daarom meldde ik bij een van de deelnemers dat ik de administratie graag op korte termijn zou willen gaan verwerken. Een enthousiaste felicitatie bleef niet achterwege en de deelnemer zou mij op de hoogte brengen wanneer ik de administratie kon komen ophalen. Nog geen week later kreeg ik het bericht dat de administratie door de accountant verwerkt was. De afspraak om de facturen op te halen was snel ingepland. Eenmaal aangekomen op locatie werd ik enthousiast onthaald door de deelnemer en de nieuwe hond op het bedrijf. Toen we binnen aan de thee zaten, kreeg ik tot mijn grote verbazing niet alleen een felicitatie, maar ook een presentje voor de zwangerschap. Zo zie je maar dat werk en privé als TAM soms erg verweven is met elkaar.

Hartelijke groet, Yvon Lemmens-Muscus

Analyses van LMM monsters naar Eurofins

Nadat de monsternemers bij u de water- of bodemonsters hebben verzameld, worden deze naar het laboratorium gestuurd voor analyses. Al een aantal jaar voert TNO deze analyses uit voor het LMM. Door een verplichte nieuwe Europese aanbesteding komt hier binnenkort verandering in. TNO heeft nu samen met Eurofins deze opdracht gekregen. De analyses worden uitgevoerd door Eurofins. TNO blijft verantwoordelijk voor het projectmanagement, de rapportage en de dataoplevering. Graag informeren we u over deze verandering en wat u hier mogelijk van gaat merken.

De overgang van TNO naar Eurofins bereiden we zorgvuldig voor. Sinds vorig jaar voeren beide partijen de analyses uit in een zogenaamd dubbel meten programma. In dat programma onderzoeken we of de uitkomsten van beide laboratoria vergelijkbaar zijn.

Laboratoriumruimte speciaal ingericht voor het LMM

Over Eurofins

Eurofins is een internationaal bedrijf dat laboratoriumonderzoek verricht en advies geeft. Dit doen zij op het gebied van analyses van stoffen in onder andere voeding, water, milieu, agrarische- en farmaceutische producten¹. De vestiging van Eurofins die de LMM analyses gaat doen, is Eurofins Omegam in Amsterdam.

Om de analyses zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren heeft Eurofins in Amsterdam speciaal voor het LMM een aantal laboratoriumruimtes ingericht. In die labruimtes is alle benodigde analyseapparatuur geplaatst. Ook de monster-voorbehandeling (zoals het filtreren en centrifugeren van bepaalde monsters) kan daar worden uitgevoerd. De monsterstroom in het laboratorium, dat wil zeggen de route van de LMM monsters van ontvangst naar de speciale labruimtes, vindt gescheiden plaats van de overige monsterstromen.

Wat merkt u van deze verandering?

Bij drain- en slootwaterbemonstering sturen we van te voren een koelbox naar uw bedrijf. Tot nu toe werd die koelbox door TNT bezorgd. Als de overgang naar Eurofins definitief is, zal de koelbox door een koerier van Eurofins zelf bezorgd worden. Verder zult u niet veel merken van deze verandering. De bemonsteringen worden nog steeds door dezelfde monsternemers uitgevoerd. En ook de rapportages over de analyseresultaten per bedrijf zullen niet veranderen.

Als het dubbel meten programma bij de twee labs goed verloopt, kan de overgang naar Eurofins snel plaats gaan vinden. Het is dus best een spannende tijd. We hebben er echter alle vertrouwen in! ●

¹ www.eurofins.nl

Stand van zaken n.a.v. het Coronavirus

Op het moment van verschijnen van deze LMM-nieuwsbrief worden alle bemonsteringen nog volgens planning uitgevoerd.

De monsternemers houden zich aan alle instructies van de overheid.

Operationeel nieuws

Afgeronde monsternemingen

- De 1^e bemonsteringsronde voor het grondwater op 24 bedrijven in de Kleiregio, uitgevoerd door Lieveense | WSP is eind december afgerond.
- De bodemvochtbemonstering op 51 bedrijven in de Lössregio, uitgevoerd door Lieveense | WSP en het RIVM, is eind februari afgerond.
- De 2^e bemonsteringsronde voor het grondwater op 26 bedrijven in de Kleiregio, uitgevoerd door Lieveense | WSP en het RIVM, is eind maart afgerond.
- De grondwaterbemonsteringen op 65 bedrijven in de Veenregio en 60 bedrijven in de Zandregio (natte gebieden), uitgevoerd door Lieveense | WSP en het RIVM, zijn ook eind maart afgerond.

Actuele monsternemingen

- Momenteel worden de drain- en slootwaterbemonsteringen op 153 bedrijven in de Klei-, Veen- en Zandregio door KIWA uitgevoerd. De werkzaamheden zullen eind april worden afgerond.
- De apart uitgevoerde slootwater winterbemonsteringen op 73 bedrijven, uitgevoerd door KIWA, zullen ook eind april worden afgerond.
- In april is gestart met de bemonstering op 235 bedrijven in de droge- en natte zandgebieden. Deze bemonstering wordt uitgevoerd door het RIVM en Lieveense | WSP.

Toekomstige monsternemingen

- In juni zal er worden gestart met de slootwater zomerbemonstering op 230 bedrijven. De bemonstering zal worden uitgevoerd door KIWA.

Verslagjaar 2019

- De medewerkers van het Bedrijven-Informatienet zijn gestart met het afronden van boekhoudingen over 2019 en het opleveren van verslagen aan de deelnemende ondernemers (via *mijnagratie*). Onder de bedrijven die als eerste kunnen worden afgerond, zijn relatief veel (glas)tuinbouwbedrijven en bedrijven met vleeskalveren. Bij andere bedrijfstypes kan het langer duren voordat alle benodigde gegevens beschikbaar komen. Voor het LMM is een eerste groep melkveebedrijven afgerond.

Werving nieuwe deelnemers

- In het Zand-Zomerprogramma zullen net als voorgaande jaren weer circa 235 bedrijven worden bemonsterd. Omdat een aantal bedrijven is afgevallen hebben we 15 nieuwe deelnemers voor dit programma geworven, 5 voor het Basismeetnet en 10 voor het Derogatiemeetnet.

Colofon

Dit is een uitgave van:

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Redactie

Angelique van der Lans
Anne-Charlotte Hoes
Monique Slegers
Annemieke van der Wal
Marga Hoogveen

Fotografie en afbeeldingen

RIVM
Wageningen Economic Research
Roger Huntjens

Opmerkingen en vragen

lmm@rivm.nl

www.rivm.nl/lmm

www.lmm.wur.nl